

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

«ПОГОДЖЕНО»

Декан факультету технології
виробництва і переробки продукції
тваринництва, стандартизації та
біотехнології

_____ Михайло ГИЛЬ
« ____ » _____ 2025 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

_____ Дмитро БАБЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

освітньо-професійна програма «Біотехнології та біоінженерія» для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня 3-го року денної форми навчання
на 2025-2026 навчальний рік

Освітній ступінь – Бакалавр

Галузь знань – 16 Хімічна інженерія та біоінженерія

Спеціальність – 162 Біотехнології та біоінженерія

Мова навчання – українська

Миколай
2025

Програма відповідає вимогам Освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти «Біотехнології та біоінженерія», затвердженою Вченою радою Миколаївського національного аграрного університету 28.02.2023 р. (протокол №7), чинної згідно наказу по університету №38-О від 03.03.2023р.

Розробник програми: Коношяник Д.О., асистент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет

Програма розглянута на засіданні кафедри українознавства та суспільних наук обліково-фінансового факультету Миколаївської національного аграрного університету.

Протокол № 1 від 02 липня 2025 р.

Завідувач кафедри,

д-р екон. наук, професор

Олена ДОВГАЛЬ

Схвалено науково-методичною комісією обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету.

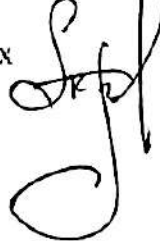
Протокол № 11 від 03 липня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії
обліково-фінансового факультету
канд. екон. наук, доцент

Юлія ЧЕБАН

Гарант кандидат сільськогосподарських
наук, доцент

Олександр КРАМАРЕНКО

Дисципліна «Політичні інститути і процеси» належить до кола політичних наук, які безпосередньо взаємодіють із теорією і практикою державного управління і правом. Вона виступає засобом формування в майбутніх фахівців сучасного політичного і управлінського мислення, озброює їх вмінням логічно аналізувати явище суспільно-політичного життя, політико-управлінської практики держави загалом та органів управління, розуміти зміст, основні напрямки діяльності суб'єктів громадянського суспільства, особливості їхньої взаємодії із державою.

Основні освітньо-виховні завдання курсу полягає у тому, щоб ознайомити здобувачів вищої освіти із напрацюваннями світової політичної думки щодо питань інституціоналізації влади і державно-владних; дати вклад основних підходів до розуміння феноменів політичного інституту і політичного процесу, що сформувались у сучасній політологічній науці; розвивати навички самостійного аналітичного підходу до явищ політико-правової і соціально-духовної реальності, сутності та закономірності змін, що відбулися в ній та рушійних сил та механізмів в таких змін; долучати до принципів сучасного наукового дискусу, методології наукового пізнання політико-правової та соціально-духовної реальності.

Annotation

The discipline «Political institutions and processes» refers to the number of Political Science and interacts directly with the theory and practice of public administration and law. It is a means of formation at the future experts of modern political and administrative thinking, arming their ability to logically analyze the phenomenon of social and political life, the political and administrative practices of the State as a whole and the individual authorities to understand the content, the main activities of civil society, especially their interaction with state.

Basic education and educational objectives of the course lies in the fact that, to familiarize applicants with higher education operating time of world political thought on the institutionalization of power and public power relations; give account of the main approaches to understanding the phenomena of political institutions and the political process that emerged in the modern political science; develop the skills of self-analytical approach to the phenomena of political and legal, social and spiritual reality, the laws of nature and take place in it, and the driving forces and mechanisms of such changes; attach to the principles of modern scientific discourse, methodology of scientific knowledge of political-legal and socio-spiritual reality.

2. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ « ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ »

Галузь знань – **16 «Хімічна інженерія та біоінженерія»**

Спеціальність – **162 «Біотехнології та біоінженерія»**

Обов'язкова (вибіркова) компонента **Вибіркова**

Освітній ступінь – **Бакалавр**

Семестр – **5**

Кількість кредитів ECTS – **3,0**

Кількість змістових модулів – **3**

Загальна кількість годин – **90 год.**

Види освітньої діяльності та види навчальних занять, обсяг годин та кредитів:

Лекції – **16 год. / 0,53 кредитів ECTS**

Практичні заняття – **16 год. / 0,53 кредитів ECTS**

Самостійна робота – **58 год. / 1,94 кредитів ECTS**

Форма підсумкового контрольного заходу – **залік**

У процесі вивчення дисципліни застосовуються інноваційні педагогічні технології, а саме цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів: презентації, тестові програми, система дистанційної освіти Moodle, технології JeetSi, вбудовані в курс на платформі Moodle, ZOOM та інші.

Передбачені неформальні освітні заходи. Здобувачам пропонуються протягом вивчення дисципліни: індивідуальні завдання, участь у вебінарах та семінарах з світоглядних, методологічних проблем, участь у відкритих лекціях та диспутах, які проводяться в тому числі поза межами навчального закладу. Здобувач має право самостійно обирати напрям і вид неформальних освітніх заходів. Оцінка їхніх результатів відбувається за наявності документального підтвердження (сертифікат, свідоцтво, програма, запрошення тощо). Перезарахування дисципліни або окремих тем відбувається за бажанням здобувача на підставі нормативної внутрішньої документації та Положень МНАУ.

Передбачені інформальні заходи освіти. Передбачається, що здобувач у ході життєвого досвіду має застосовувати здобуті знання та результати, наприклад, вивчаючи наступну тему чи готуючись до всіх видів робіт. І навпаки – здобувачі використовують життєві приклади для трансформації їх в освітній процес, зокрема щодо власної життєвої, загалом громадянської позиції.

Можливості набуття програмних результатів в умовах інклюзивної освіти. В університеті вхід облаштовано пандусом. Є кнопка виклику чергового. Є відповідальні особи, які організовують освітній процес (декан, заступники декана, куратор).

Можливість дистанційного (або очно-дистанційного) навчання через систему Moodle: лекційний матеріал, практичні завдання, мультимедійні презентації, напрями наукової та творчої роботи, завдання на самостійне

опрацювання);

- платформу онлайн-занять Zoom – для проведення індивідуальних практичних занять, консультацій тощо;
- електронний репозитарій МНАУ – для використання інформаційних матеріалів;
- аудіо та відео повідомлення з лекційним матеріалом, поясненням особливостей завдань та напрямками їх виконання тощо;
- спілкування через електронну пошту (konoplianyk@mnau.edu.ua) телефонний зв'язок та зв'язок через соціальні мережі;
- залучення до освітньо-наукових заходів в онлайн-режимі;
- індивідуальний підхід до викладення матеріалу навчальної дисципліни;
- можливість залучення до освітнього процесу куратора академічної групи та людини, яка знаходиться поряд з здобувачем вищої освіти з особливими освітніми потребами (батьки, сестра, брат та інших).

Мовна підготовка. Дисципліна викладається українською мовою. Водночас з кожної теми виділено ключові слова, які здобувачі вивчають англійською мовою. Здобувачі мають можливість брати участь у вебінарах та наукових заходах англійською мовою.

Форми навчання. Денна (дистанційна, змішана – за наказом по університету, наприклад у зв'язку із дотриманням карантинних заходів). Освітній процес реалізується у таких формах: навчальні заняття (лекційні заняття, практичні заняття, консультації), індивідуальні завдання, самостійна робота, контрольні заходи.

Методи навчання. Основними, які використовуються під час викладання і вивчення дисципліни, є: інтерактивні, кейс-метод, метод прес-формули, наочні методи, практичні методи, творчі методи, методи опитування, рольові ігри, аналіз історій і ситуацій, методи контролю та самоконтролю (словниковий диктант та інші), дослідницькі та інші.

У процесі навчання всі учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених правил провадження освітньої та наукової діяльності, які є обов'язковими для всіх учасників такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання та наукової діяльності, з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, Кодексу академічної доброчесності Миколаївського національного аграрного університету та інших документів.

Усі академічні тексти (освітні та наукові) здобувачів вищої освіти обов'язково перевіряються щодо їх відповідності принципам академічної доброчесності, у т. ч. за допомогою програми Unicheck.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час створення академічних текстів.

Автором (співавтором) освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору є особа, яка зробила особистий інтелектуальний внесок до проведення дослідження,

безпосередньо брала участь у його створенні та несе відповідальність за його зміст.

Під час оприлюднення освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору мають бути зазначені всі його автори. Не допускається зазначати як автора освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору особу, яка не відповідає критеріям, визначеним абзацом першим цієї частини. Якщо у проведенні дослідження або створенні освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору брали участь інші особи, що не вказані як його автори, це має бути зазначено у творі із визначенням внеску кожної такої особи.

Освітній (освітньо-науковий, науковий) твір має містити достовірні відомості про використані методи, джерела даних, результати дослідження та отримані наукові (науково-практичні) результати.

Якщо під час проведення дослідження та/або створення освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору були використані розробки, наукові (науково-технічні) результати, що належать іншим особам, це має бути зазначено в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі з посиланням на джерело їх оприлюднення.

Використання загальновідомих фактів чи ідей не потребує окремого зазначення.

Всі текстові запозичення, що використовуються в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі (окрім стандартних текстових кліше), мають бути позначені з посиланням на джерело запозичення.

Текстові запозичення мають бути позначені у спосіб, який дозволяє чітко відокремити їх від власного тексту автора (авторів).

У разі використання автором (авторами) власних розробок, наукових (науково-технічних) результатів, які були оприлюднені раніше, він (вони) мають зазначити це в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі.

Дотримання вимог академічної доброчесності для здобувачів освіти.

Здобувачі освіти зобов'язані виконувати вступні, навчальні, контрольні, кваліфікаційні, конкурсні та інші види завдань самостійно. Самостійність у виконанні завдання означає, що воно має бути виконане:

1) для індивідуальних завдань – особисто здобувачем, а для групових завдань – лише визначеною групою здобувачів, без втручання інших осіб, під керівництвом та контролем викладачів, що визначені як керівники та затверджені відповідно до нормативної документації закладу вищої освіти з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей осіб з особливими освітніми потребами;

2) якщо умови або характер завдання передбачають обмеження у можливих джерелах інформації – без використання недозволених джерел інформації.

Здобувачі вищої освіти зобов'язані поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час оцінювання.

Оцінювання у сфері вищої освіти і науки відповідає вимогам об'єктивності, валідності та справедливості. Оцінювання є об'єктивним, якщо воно ґрунтується на заздалегідь визначених критеріях. Оцінювання є валідним, якщо воно здійснюється відповідно до критеріїв, що визначаються законодавством України

та суб'єктом внутрішнього забезпечення якості освіти. Оцінювання є справедливим, якщо воно проводиться за відсутності конфлікту інтересів, дискримінації та неправомірного впливу на оцінювача.

3. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу «Політичні інститути і процеси» виступає формування політичного і політико-управлінського мислення, вміння логічно аналізувати явища суспільно-політичного життя і політико-управлінської практики.

Предмет: політичні інститути та процеси як загальноприйняті апробовані механізми самоорганізації соціальної і політико-правової реальності, способи її регулювання та суб'єкти цілеспрямованих змін в ній.

Об'єкт: соціальна і політико-правова реальність.

Основні освітньо-виховні завдання курсу полягають у тому, щоб:

- ознайомити здобувачів вищої освіти із напрацюваннями світової політичної думки щодо питань інституціоналізації влади і державно-владних відносин;
- дати виклад основних принципів розуміння феноменів політичного інституту і політичного процесу, що сформувались у сучасній науці;
- розвивати у магістрантів навички самостійного аналітичного підходу до явищ політико-правової і соціально-духовної реальності, сутності та закономірностей змін, що відбуваються в ній, та рушійних сил і механізмів таких змін;
- озброювати магістрантів основними вимогами, принципами та уявленнями сучасного наукового дискурсу, методології наукового пізнання політико-правової та соціально-духовної реальності.

Здобувачі вищої освіти повинні знати:

- структуру, форми і методи діяльності політичних інститутів;
- структуру, функції політичної системи, центри прийняття політичних рішень, компоненти оточення політичної системи;
- основні різновиди сучасних політичних систем і режимів;
- поняття і структуру політичного процесу в сучасній Україні;
- основи державного управління та теорії прийняття політичних рішень;

Здобувачі вищої освіти повинні вміти:

- виділяти інституційні та неінституціонального, раціональні і нераціональні аспекти політики;
- проводити порівняльний аналіз політичних інститутів і політичних процесів;
- розробляти обґрунтовані рекомендації щодо спрямованого соціоконструктивного впливу на політичний процес;
- аналізувати показники ефективності державних установ та інших суб'єктів політичного процесу.

До системи компетентностей належать:

ІК: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у

біотехнології та біоінженерії, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біотехнології та біоінженерії.

Загальні компетентності:

K01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

K02. Здатність до письмової та усної комунікації українською мовою (професійного спрямування).

K05. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

K08. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

K09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН22. Вміти враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні аспекти, вимоги охорони праці, виробничої санітарії і пожежної безпеки під час формування технічних рішень. Вміти використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ПРН23. Вміти використовувати у виробничій і соціальній діяльності фундаментальні поняття і категорії державотворення для обґрунтування власних світоглядних позицій та політичних переконань з урахуванням процесів соціально-політичної історії України, правових засад та етичних норм.

4. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

До дисциплін, які мають бути вивчені раніше, та надавати можливість розпочати навчання за дисципліною «Соціологія та політологія», яка розрахована на студентів вищих аграрних закладів освіти III - IV рівнів акредитації, що навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра, можна віднести :

- «Філософію», яка належить до циклу фундаментальних дисциплін навчального плану, вивчення якої є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді, усвідомлення ними свого місця і ролі в суспільстві; визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питання, що є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати різні перешкоди до майбутнього. У свою чергу, знання дисципліни «Філософія» є методологічною основою вивчення не тільки гуманітарних та суспільно-політичних, а й природничих та технічних дисциплін.

- «Історію України», яка надає майбутнім фахівцям системи історичних знань,

умінь та навичок, здатність до творчого мислення, судження, усвідомлення загальнолюдських цінностей у світлі історичних подій. Навчає рухатись у просторі ідей, фактів, понять, допомогти виробити цілісний погляд на світ, формувати повноцінного громадянина в умовах розбудови незалежної України, формувати функціональні, мотиваційні та соціальні компетентності, виходячи з понять Батьківщина, самовираження, права і свободи людини, держава, громадянин, людина, сім'я тощо. Головними завданнями якої є: формування історичного мислення, наукового світогляду; набуття навичок науково-історичного аналізу; виявлення логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу; виховання високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

Вивчення цих дисциплін певною мірою пов'язане зі знаннями гуманітарних дисциплін, особливо з політологією, соціологією, економічною теорією тощо.

5. МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ» В СТРУКТУРІ ДИСЦИПЛІН

6.СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль			Теми	Обсяг годин			Разом
№	назва	№	назва	ЛК	ПЗ	СР	
1.	Змістовий модуль 1. Політичні інститути і процеси	1.	Поняття, структура та зміст політичних інститутів	1	1	6	8
		2.	Держава як інститут політичної системи.	1	1	3	5
		3.	Владні інститути держави.	1	1	3	5
		4.	Інститути громадянського суспільства	1	1	3	5
		5.	Політична еліта та лідерство	1	1	3	5
		6.	Політичний процес: поняття, структура, типи	1	1	4	6
		7.	Політичні зміни та їх типи	1	1	3	5
		8.	Політична діяльність і політична поведінка	1	1	4	6
		Разом за змістовим модулем 1			8	8	29
2.	Змістовий модуль 2. Регулювання інтересів у політичному процесі	1.	Функціональні системи представництва та регулювання інтересів	2	2	9	13
		2.	Толерантність – ціннісний орієнтир демократичного політичного процесу	2	2	6	10
		3.	Політичні конфлікти і кризи як вираз протиборства інтересів	2	2	7	11
		4.	Політичне управління, політичний аналіз і прогнозування	2	2	7	11
		Разом за змістовим модулем 2			8	8	29
Всього годин по навчальній дисципліні				16	16	58	90

7. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1 Загальний розподіл годин і кредитів

Назва змістового модулю	Кількість годин і кредитів		
	Години	Кредити	%
Змістовий модуль 1. Політичні інститути і процеси	45	1,5	50,00
Змістовий модуль 2. Регулювання інтересів у політичному процесі	45	1,5	50,00
Всього	90	4,0	100,00

7.2 Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів

Назва змістового модулю	Кількість годин	Термін виконання, тиждень
Змістовий модуль 1. Політичні інститути і процеси	45	1-10
Змістовий модуль 2. Регулювання інтересів у політичному процесі	45	11 - 20
ВСЬОГО	90	X

7.3. ВИД, ПЕРЕЛІК ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Лекції традиційні з елементами диспуту, з використанням мультимедійного обладнання для презентації (16 годин).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ

ТЕМА 1. Поняття, структура та зміст політичних інститутів (2 год.)

Поняття політичного інституту, основні концепції щодо сутності і функціонального призначення політичних інститутів в політичній теорії. Інститути і організації. Інститути влади, держави, партій, політичної еліти та лідерства, інші суб'єкти політичної системи.

Формування і діяльність глобальних, національних та регіональних політичних інститутів. Структурні елементи системи політичних інститутів на макро- і макрорівнях. Інституціональні механізми, технології і моделі взаємодії суб'єктів політики, в тому числі стосовно сфери інтересів з метою забезпечення Загального Блага. Погодження, управління та розв'язання соціально-політичних конфліктів.

Keywords: The concept of a political institution, Institutions of power, state, parties, political elite and leadership.

ТЕМА 2. Держава як інститут політичної системи (1 год.)

Концепції походження держави та її сутності. Зовнішні та внутрішні функції держави, її взаємозв'язок з інститутами громадянського суспільства. Політика і державна влада.

Keywords: The concept of the origin of the state and its essence. External and internal functions of the state, its interrelation with civil society institutes. The theory of separation of powers. Institute of parliamentarism: essence, content, features. Institute of the head of state. The system of executive power and local self-government.

ТЕМА 3. Владні інститути держави (1 год.)

Теорія поділу влади. Інститут парламентаризму: сутність, зміст, особливості. Інститут глави держави. Система виконавчої влади і місцевого самоврядування. Проблема взаємодії різних гілок публічної влади. проблема легітимності влади. Судова система та її роль в утвердженні та функціонуванні правової держави і дотримання демократичних засад діяльності суб'єктів політичного процесу.

Keywords: The concept of the origin of the state and its essence. External and internal functions of the state, its interrelation with civil society institutes. The theory of separation of powers. Institute of parliamentarism: essence, content, features. Institute of the head of state. The system of executive power and local self-government.

ТЕМА 4. Інститути громадянського суспільства (1 год.)

Громадянське суспільство, його суб'єкти та інститути, їх участь у формулюванні та реалізації політичного порядку денного для державних органів. Політичні партії: поняття, функції у суспільстві, типи, проблема взаємодії з органами державної і муніципальної влади.

Громадського-політичні об'єднання і рухи: поняття, види, роль у суспільно-політичному житті. Засоби масової інформації як політичний інститут. Релігійно-церковні організації та їх місце в суспільно-політичному житті.

Проблема політичної і громадянської участі людини та захисту її прав. Європейська система захисту прав людини.

Keywords: Civil society, Political parties, Public-political associations and movements, Mass-media, Religious and church organizations.

ТЕМА 5. Політична еліта та лідерство (1 год.)

Поняття, склад та функції політичної еліти. Вимоги до політичної еліти. Рекрутування еліти: сутність, типи (антрепренерська, система гільдій, феномен

номенклатури), зв'язок із політичним режимом, особливості еволюції рекрутування еліти в сучасній Україні.

Сутність, типи та функції політичного лідерства. Стиль політичного лідерства. Вимоги до політичного лідера. Політичний маркетинг: поняття, принципи, особливості реалізації.

Keywords: Political elite and leadership, composition and functions of the political elite, Recruitment of the elite, Style of political leadership. Requirements for a political leader.

ТЕМА 6. Політичний процес: поняття, структура, типи (1 год.)

Основні поняття і концепції політичних процесів в політичній теорії та в емпіричних дослідженнях.

Політичний процес і політична поведінка. Особистісні та діяльнісні (агентивні) фактори в політиці. Політична конкуренція та її роль в політичних процесах. Види політичної конкуренції. Особливості політичної конкуренції в різних політичних режимах. Зв'язок між економічною і політичною конкуренцією.

Публічна політика на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Процеси політичного управління на глобальному, національному, регіональному і локальному рівнях. Політичне управління та взаємодію політичних суб'єктів.

Стадії політичного процесу конституювання, утворення політичної системи; відтворення компонентів і ознак даної системи; ухвалення і виконання політико-управлінських рішень; контроль функціонування і напрями розвитку політичної системи.

Keywords: Political process and political behavior, Political competition, Public policy at local, regional, national and international levels, Stages of the political process.

ТЕМА 7. Політичні зміни та їх типи (1 год.)

Основні концепції політичних змін сучасності: біхевіористські та когнітивістські підходи до пояснення політичного процесу; марксистські традиції в поясненні виникнення соціальних і політичних рухів; ідеї циклічної динаміки; політичний розвиток в контексті постмодерну; теорії політичної модернізації та демократичного транзиту.

Залежно від об'єкту прояву політичної волі політичні зміни поділяють на внутрішньополітичні і зовнішньополітичні. Залежність внутрішньополітичних процесів від форми правління, державного устрою, складу та особливостей правлячої еліти, типу лідерства, соціальної структури суспільства, що склалася, ступеня задоволеності населення своїм положенням. Зовнішньополітичні процеси визначаються соціально-економічною природою, інтересами і метою держави, балансом сил у світі і в конкретних регіонах і т.п.

Залежно від термінів перебігу політичні процеси розрізняються на тривалі (перехід від тоталітарного до демократичного режиму) і порівняно короткострокові (вибори).

Keywords: Political changes and their types, domestic political and foreign political changes, the transition from a totalitarian to a democratic regime, election.

ТЕМА 8. Політична діяльність і політична поведінка (1 год.)

Людина як первинний суб'єкт політики. Політична діяльність - свідомо, цілеспрямована діяльність людей або великих суспільних груп щодо реалізації своїх політичних інтересів, цілей, участь в управлінні державними, суспільними справами. Політична поведінка - це сукупність реакцій соціальних суб'єктів (соціальних спільнот, груп.) на діяльність політичної системи. Політичну поведінку можна підрозділити на політичну участь і політичне відчуження. Політична участь - цей вплив громадян на функціонування політичної системи, формування політичних інститутів і процес вироблення політичних рішень.

До політичної участі можна віднести: дії по делегуванню повноважень (електоральна поведінка); активістську діяльність, направлену на підтримку кандидатів і партій у виборчих кампаніях; відвідування мітингів і участь в демонстраціях; участь в діяльності партій і груп інтересів. Потреба в політичній участі залежить від конкретної обстановки і особистих якостей індивіда.

Форми політичної участі залежать від властивостей індивіда (стать, вік, рід занять, освіта і тощо), вид режиму правління, вид конкретної соціально-економічної ситуації. Для політичної участі характерні дві форми: пряма, реалізована в безпосередніх діях індивідів (мітинги, демонстрації, страйки, референдуми і т.п.); непряма, що характеризується їх включенням в політику через вибраних представників, партії, суспільні організації і рухи.

Основні види політичних процесів: революція, реформа, повстання, бунт, заколот, путч, політична кампанія, мітинг, демонстрація, страйк.

Keywords: Political activity, political behavior, political participation, electoral behavior, The main types of political processes: revolution, reform, insurrection, revolt, rebellion, putsch, political campaign, rally, demonstration, strike, rallies, referendums.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

ТЕМА 1. Функціональні системи представництва та регулювання інтересів (3 год.)

Лобізм як специфічний механізм регулювання інтересів у сучасному суспільстві. Напрями впливу лобістської діяльності на органи влади. Правове регулювання лобістської діяльності за кордоном.

Корпоративізм: поняття, специфічні риси, сучасні уявлення.

Неопатримоналізм: поняття, походження, специфічні риси, структура, моделі. Особливості політичного процесу в умовах неопатримоналізму.

Keywords: representation and interest management systems, Lobism, Corporatism, Non-patrimonialism.

ТЕМА 2. Толерантність – ціннісний орієнтир демократичного політичного процесу (2 год.)

Поняття толерантності, її необхідність, цілі, зміст та соціальні функції, форми прояви на різних рівнях соціальних взаємодій. Толерантність як системна властивість демократичної організації влади, як важлива передумова діяльності її суб'єктів, як знаряддя трансформації гострих зіткнень у мирне русло.

Залежність впливу толерантності на політичний процес від його типу, соціокультурних координат буття соціуму і прийнятих за стандарти форм і видів діяльності суб'єктів, ступеня чутливості населення до норм і цінностей толерантності. Об'єктивна можливість і необхідність толерантності у демократичній політиці: припустимість альтернативних шляхів до Загального Блага, раціональність та поміркованість політичного дискусу; відкритий (учасницький) тип політичної культури. Теорія співсуспільної демократії (А.Лейпхардт) про механізми погодження суперечливих інтересів у багатоскладовому суспільстві і підтримання цілісності його політичної системи.

Толерантність як чинник демократизації й гуманізації політичного процесу забезпечення його прозорості та передбачуваності, легітимації. Іншого як повноцінного співучасника політичного життя, визнання права специфічної групової ідентичної на формування та репрезентацію соціального порядку специфічними засобами політичного процесу через однакову доступність і рівнопарність з артикуляції та захисту конкуруючих між собою партикулярних інтересів. Толерантність як інструмент розширення соціальної бази загальнонаціонального консенсусу. Толерантність як передумова і вираз сучасного інституту прав людини та поважання її гідності.

Keywords: Tolerance, Common Good, political discourse, national consensus, the Institute of Human Rights and respect for its dignity.

ТЕМА 3. Політичні конфлікти і кризи як вираз протистояння інтересів (2 год.)

Політичні конфлікти як зіткнення несумісних, часом протилежних інтересів, дій, поглядів окремих людей, політичних партій та громадських організацій і блоків. Умови їх розв'язання: викриття конфлікту; його аналіз; активні, послідовні та цілеспрямовані дії з нейтралізації або ліквідації джерела конфлікту.

Конфлікт вважається вичерпаним, якщо: 1) усунена головна причина – соціальне протиріччя, що привела до конфлікту; 2) раніше ворогуючі сторони на основі довіри схиляються до співробітництва; 3) сторони стабільно дотримуються норм і угод, що були досягнуті. Ефективне вирішення політичних конфліктів можливе на основі взаємних поступок через переговори. Нерозв'язаний конфлікт веде до кризи.

Суспільно-політична криза як різкий, крутий перелом у розвитку політичного процесу, різкий перехід політичної ситуації з одного якісного стану в інший. Нерідко така криза веде до нового ступеня суспільного розвитку або до катастрофічної ситуації. Характеристика конституційної, парламентської, урядової, внутрішньопартійної, загальнонаціональної і зовнішньополітичної кризи.

Особливості виходу із політичної кризи. Роль суб'єктивного фактора, ступеня розвитку демократії в суспільстві, рівня довіри народу та консолідації мас навколо програми виходу зі складного становища.

Keywords: social contradictions, Political conflicts, negotiation, cooperation, Socio-political crisis, Characteristics of the constitutional, parliamentary, government, internal party, national and foreign policy crisis.

ТЕМА 4. Політичне управління, політичний аналіз і прогнозування (2 год.)

Політичне управління: зміст, інститути, механізми. Бюрократія як головна структура адміністрації. М. Вебер про бюрократію. Розвиток його ідей у працях М. Круазьє, Ю. Гі та Г. Пітерса, Е. Даунса.

Проблема корупції. Типи корупції і корумпованих державних систем (за С. Роуз-Аккерманом).

Поняття, структура та особливості політичних технологій. Компоненти у структурі політичних технологій: специфічні знання, конкретні прийоми, процедури і методики дій, техніко-ресурсні засоби.

Сутність та особливості політичного аналізу. Етапи політичного аналізу. Методи: вибірковий, експертної оцінки, кореляційний і факторний, івент-аналіз та інші.

Політичне прогнозування: поняття зміст прийоми та способи. Об'єкт, суб'єкт прогнозування. Теоретико-пізнавальний та управлінський аспекти у прогнозуванні.

Keywords: Political governance, political analysis and forecasting, concept, structure and features of political technologies, Methods of political analysis : selective, expert evaluation, correlation and factor analysis, event analysis.

7.4.ПЕРЕЛІК ТА ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття з курсу «Політичні інститути і процеси» проводяться із здобувачами вищої освіти протягом семестру згідно з програмою курсу з метою закріплення теоретичних знань. Викладачем, який веде практичні заняття, здійснюється поточний контроль рівня знань з теми, що винесено на обговорення шляхом оцінювання виступів з питань та відповідей на них, участі у дискусії, індивідуальної співбесіди зі здобувачем вищої освіти по темі групового обговорення і по індивідуальним завданням. Різні форми участі у семінарському занятті оцінюються відповідно до критеріїв, з якими здобувачі вищої освіти заздалегідь ознайомлюються.

Підготовка до участі у семінарському занятті повинна носити творчий характер. Попередньо здобувач вищої освіти має вивчити відповідні теми за рекомендованою літературою, список якої наведено в кінці робочої програми.

З питань курсу здобувач вищої освіти може одержати консультацію викладача дисципліни у відповідні дні, за графіком, установленим кафедрою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ

ПЛАН ПЗ № 1. Тема 1. Поняття, структура та зміст політичних інститутів (2 год.)

1. Поняття політичного інституту.
2. Інститути влади, права та ідеології як базові політичні інститути.
3. Функції політичних інститутів. Проблема погодження інтересів як ключове призначення політичного інституту.

4. Політична система як ієрархія та взаємозв'язок політичних інститутів.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування:

1. Що віддзеркалює поняття "політичний інститут?"
2. Чому влада за своєю природою є соціальним явищем? Поясніть вашу думку.
3. В чому полягає специфічна особливість права як соціального інституту?
4. На підставі чого ідеологію слід розглядати як один із базових політичних інститутів?
5. Як способи погодження інтересів учасників політичного життя залежать від політичного режиму? Які з них властиві тоталітаризму. А які – демократії?
6. Що таке політична система суспільства і чому це поняття необхідне для аналізу політичних інститутів?
7. В якому стані ієрархії сьогодні в Україні перебувають політичні інститути та громадянського суспільства?

ПЛАН ПЗ № 2. Тема 2. Держава як інститут політичної системи. (1 год.)

1. Сутність, основні концепції походження та функції держави.

2. Форми державного правління.

3. Форми державного устрою.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Що таке держава і які головні концепції її походження?
2. Що розуміють під формою правління і на підставі чого виділяють різні форми правління?
3. В чому полягає відмінність в утворенні та функціонуванні органів влади за умов монархії і республіки?
4. Які розрізняють дві основні форми державного устрою?
5. В чому полягає відмінність між унітарною і федеративною державою?

ПЛАН ПЗ № 3. Тема 3. Владні інститути держави. (1 год.)

1. Парламент як законодавчий орган.

2. Інститут глави держави.

3. Система виконавчої влади.

4. Муніципальна влада і місцеве самоврядування.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Які функції зазвичай покладаються на парламент?
2. Які конституційні засади діяльності інституту президентства в Україні?

3. Назвіть складові системи виконавчої влади (на прикладі України).
4. Чим зумовлена необхідність виокремлювати муніципальну владу і місцеве самоврядування?

ПЛАН ПЗ № 4. ТЕМА 4. Інститути громадянського суспільства (1 год.)

1. Сутність та ознаки громадянського суспільства.
2. Взаємозв'язок громадянського суспільства і правової держави.
3. Громадсько-політичні організації та рухи
- 1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Дати визначення поняття громадянське суспільство.
2. Назвати ознаки громадянського суспільства.
3. Пояснити, в чому полягає взаємозв'язок громадянського суспільства і правової держави.
4. Чому зміцнення демократичних підвалин держави потребує розвитку громадянського суспільства і неможливе без і поза правового характеру самої держави?
5. У чому полягає відмінність між громадсько-політичними об'єднаннями та рухами і політичними партіями?
6. Чим зумовлений процес утворення масових організацій і рухів останнім часом?

ПЛАН ПЗ № 5. ТЕМА 5. Політична еліта та лідерство (1 год.)

1. Поняття та головні теорії політичної еліти.
2. Функції, типи еліт та способи легітимації влади.
3. Сутність і стилі політичного лідерства.
4. Типологія лідерства. Лідери і оточення, лідер і маси.
- 1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Що таке політична еліта?
2. Як можна класифікувати еліту?
3. Які функції виконує політична еліта?
4. Чим відрізняється антрепренерська система рекрутування еліти від системи гільдій?
5. Кого можна назвати політичним лідером?
6. За якими рисами та ознаками виділяють типи політичних лідерів?
7. Які чинники впливають на процес становлення політичного лідера?
8. Чому для успішної діяльності політичного лідера важливо використовувати політичний маркетинг?

ПЛАН ПЗ № 6. ТЕМА 6. Політичний процес: поняття, структура, типи (1 год.)

1. Методологічні підходи щодо сутності та змісту політичного процесу.
2. Структурні складові політичного процесу.
3. Політичне рішення – ядро політичного процесу.

4. Етапи політичного процесу та режими його функціонування

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Які підходи до визначення політичного процесу існують у політичній науці?

2. Які критерії типології політичних процесів? До якого типу (за класифікації Л.Пая) політичного процесу можна віднести вітчизняний політичний процес і чому?

3. Які структурні складові політичного процесу Ви можете назвати?

4. Сформулюйте суперечності, які характерні для політичного процесу в Україні?

5. Доведіть, чому політичне рішення є ядром політичного процесу.

6. Які етапи розгортання політичного процесу Ви знаєте?

7. Назвіть режими функціонування політичного процесу. Чому політичний процес в Україні має конфліктний характер?

8. Назвіть фактори, які впливають на характер і розвиток сучасного українського політичного процесу.

ПЛАН ПЗ № 7. ТЕМА 7. Політичні зміни та їх типи (1 год.)

1. Поняття політичних змін та їх типи. Функціонування, розвиток, занепад у політичному процесі.

2. Політичні дії. Революція і реформи як основні види політичних дій.

3. Вибори як демократичний механізм політичних змін.

4. Повстання, бунт, заколот, путч, політична кампанія, мітинг, демонстрація, страйк – як види політичного тиску.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Про наявність яких сутнісних особливостей даної політичної системи сигналізують політичні зміни, що відбуваються?

2. Які типи політичних змін властиві сучасному демократичному суспільству?

3. В чому полягає відмінність між функціонуванням, розвитком, занепадом як способами політичних змін?

4. Дати визначення поняття «політична дія».

5. Які чинники зумовлюють революцію як вид політичної дії?

6. Чим пояснюється прихильність західних демократій до реформування як вид політичної дії

7. Які принципи проведення виборів забезпечують надають їм характеру саме демократичного механізму політичних змін ?

Назвіть та охарактеризуйте найбільш поширені в сучасному політичному житті види тиску на владу?

ПЛАН ПЗ № 8. ТЕМА 8. Політична діяльність і політична поведінка (1 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ У

ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

ПЛАН ПЗ № 9. ТЕМА 1. Функціональні системи представництва та регулювання інтересів (3 год.).

1. Людина як первинний суб'єкт політики.

2. Політична участь: поняття, форми, рівні активності і суб'єктивності. Феномен політичного відчуження.

3. Політична діяльність: поняття, зміст, критерії ефективності. Феномен популізму.

4. Політична поведінка, політична діяльність, політична культура та їх залежність від політичного режиму.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. У чому людина виступає первинним суб'єктом політики?

2. Що таке політична участь?

3. Які форми політичної участі ви знаєте?

4. Від чого залежить рівень активності в політичній участі громадянина?

5. Охарактеризуйте стан політичного відчуження і назвіть його причини.

6. В чому полягає відмінність між політичною участю і політичною діяльністю?

7. Як формується політична поведінка особи і коли цей процес набуває найбільшої інтенсивності?

8. Яким чином впливає політична культура на політичну поведінку і політичну діяльність? Відповідь поясніть і проілюструйте приклади із вітчизняного політичного життя.

ПЛАН ПЗ № 10. ТЕМА 2. Толерантність – ціннісний орієнтир демократичного політичного процесу (2 год.)

1. Поняття толерантності. Моделі толерантності.

2. Толерантність та права людини.

3. Толерантність у демократичному суспільстві.

4. Толерантність у сучасній Україні: аналіз та перспективи розвитку.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Як ви розумієте термін «толерантність» у контексті політичних процесів?

2. Які основні компоненти толерантності виділяють сучасні науковці?

3. Які існують моделі толерантності в різних політичних системах?

4. Порівняйте толерантність у політичних процесах демократичних та авторитарних режимів

5. Як толерантність пов'язана з правами людини та свободами?

6. Наведіть приклади, коли порушення принципу толерантності призвело до політичних чи соціальних конфліктів.

7. Чому толерантність є важливою цінністю в демократичному політичному процесі?

8. Які механізми забезпечення толерантності використовуються у

демократичних державах?

9. Які виклики стоять перед Україною в контексті формування толерантного політичного середовища?

10. Як толерантність впливає на процеси децентралізації та розвиток громадянського суспільства в Україні?

ПЛАН ПЗ № 11. ТЕМА 3. Політичні конфлікти і кризи як вираз протиборства інтересів (2 год.)

1. Поняття, типи та види політичних конфліктів.
2. Етапи розгортання політичних конфліктів та їх наслідки.
3. Політичні кризи : поняття, різновиди, форми.
4. Управління конфліктами та шляхи їх врегулювання.

2) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Чи можливе безконфліктне політичне життя? Відповідь обґрунтуйте.
2. Назвіть етапи розгортання політичного конфлікту.
3. Які негативні і позитивні наслідки політичного конфлікту?
4. Яка роль суб'єктивного фактору в розгортанні політичних конфліктів?
5. В чому полягає відмінність між політичним конфліктом і політичною кризою?
6. Охарактеризуйте основні форми політичної кризи.
7. Що передбачає управління конфліктом?
8. Які існують шляхи врегулювання політичних конфліктів?

ПЛАН ПЗ № 12. ТЕМА 4. Політичне управління, політичний аналіз і прогнозування (2 год.)

1. Політичне управління: зміст, інститути, механізми.
2. Поняття, структура та особливості політичних технологій.
3. Сутність та особливості політичного аналізу.
4. Політичне прогнозування.

1) усне опитування (2-4 бал.)

Питання для опитування

1. Порівняйте типи бюрократії за М. Вебером і Е. Даунсом.
2. Охарактеризуйте концепцію *good governance* – належного врядування.
3. Що таке клептократія ?
4. Чому політичні технології можуть виступати способом посилення контролю за процесом досягнення цілей та формою управління цією діяльністю?
5. Чи можлива професійна зайнятість у політиці без і поза політичного аналізу? Обґрунтуйте відповідь.
6. Які етапи політичного аналізу виділяють американські вчені Дж. Б. Мангейм і Р. К. Річ?
7. Хто є суб'єктом і що є об'єктом політичного прогнозування?

Назва змістового модуля/тема	Обсяг годин	Форма контролю
------------------------------	-------------	----------------

Змістовий модуль 1. Політичні інститути і процеси	9	x
Поняття, структура та зміст політичних інститутів	2	опитування тестування доповіді презентації індивідуальні роботи*
Держава як інститут політичної системи.	1	– // -
Владні інститути держави	1	– // -
Інститути громадянського суспільства	1	– // -
Політична еліта та лідерство	1	– // -
Політичний процес: поняття, структура, типи	1	– // -
Політичні зміни та їх типи	1	– // -
Політична діяльність і політична поведінка	1	– // -
Змістовий модуль 2. Регулювання інтересів у політичному процесі	9	x
Функціональні системи представництва та регулювання інтересів	3	опитування тестування доповіді презентації індивідуальні роботи*
Толерантність – ціннісний орієнтир демократичного політичного процесу	2	– // -
Політичні конфлікти і кризи як вираз протиборства інтересів	2	– // -
Політичне управління, політичний аналіз і прогнозування	2	– // -
РАЗОМ	18	x

* див. Перелік видів індивідуальних робіт

Перелік видів індивідуальних робіт:

- 1) Підготовка тез та участь у науковій конференції.
- 2) Підготовка і опублікування наукових статей.
- 3) Підготовка доповідей, презентацій на теми, що вивчаються самостійно.
- 4) Підготовка власного, творчого завдання по темі.
- 5) Участь у вебінарах та семінарах з світоглядних, методологічних проблем з отриманням сертифікату, свідоцтва тощо.
- 6) Участь у відкритих лекціях та диспутах, які проводяться в тому числі поза межами навчального закладу (програма, запрошення).

7.5. Теми та форми контролю і перевірки знань, які винесені на самостійне обов'язкове опрацювання

Окремі питання тем, які виносяться для самостійного опрацювання, здобувачі вищої освіти вивчають у вільний від занять час. Самостійна робота здобувача вищої освіти є однією з форм організації освітнього процесу, основною формою оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять за розкладом. Самостійна робота здобувача вищої освіти в

обсязі 84 години складається з вивчення матеріалу за допомогою конспектів лекцій, підручників, допоміжної літератури, підготовки доповідей, тестових завдань у системі Moodle а також підготовки до практичних занять, опрацювання додаткового матеріалу в межах дисципліни тощо.

Назва змістового модуля/тема	Обсяг годин	Форма контролю
Змістовий модуль 1. Політичні інститути і процеси	29	x
Поняття, структура та зміст політичних інститутів	6	опитування тестування доповіді презентації індивідуальні роботи*
Держава як інститут політичної системи.	3	– // -
Владні інститути держави	3	– // -
Інститути громадянського суспільства	3	– // -
Політична еліта та лідерство	3	– // -
Політичний процес: поняття, структура, типи	4	– // -
Політичні зміни та їх типи	3	– // -
Політична діяльність і політична поведінка	4	– // -
Змістовий модуль 2. Регулювання інтересів у політичному процесі	29	x
Функціональні системи представництва та регулювання інтересів	9	опитування тестування доповіді презентації індивідуальні роботи*
Толерантність – ціннісний орієнтир демократичного політичного процесу	6	– // -
Політичні конфлікти і кризи як вираз протиборства інтересів	7	– // -
Політичне управління, політичний аналіз і прогнозування	7	– // -
РАЗОМ	58	x

7.6. ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Питання для поточного контролю

1. Що віддзеркалює поняття «політичний інститут»?
2. Чому влада за своєю природою є соціальним явищем?
3. У чому полягає специфічна особливість права як соціального інституту?
4. На підставі чого ідеологію слід розглядати як один із базових політичних інститутів?
5. Як способи погодження інтересів учасників політичного життя залежить від політичного режиму? Які з них властиві тоталітаризму, а які – демократії?

6. Що таке політична система суспільства і чому це поняття необхідне для аналізу політичних інститутів?
7. В якому стані ієрархії сьогодні в Україні перебувають політичні інститути та громадянського суспільства?
8. Чому держава є найбільш важливим політичним інститутом?
9. Кому повинна служити держава: самій собі, політичному істеблішменту або всьому суспільству? Аргументуйте свою відповідь.
10. В чому суттєві відмінності держави від інших політичних інститутів: політичних партій, рухів і таке інше?
11. Які функції зазвичай покладаються на парламент?
12. Які конституційні засади діяльності інституту президенство в Україні?
13. Назвіть складові системи виконавчої влади (на прикладі України).
14. Чим зумовлена необхідність виокремлювати муніципальну владу і місцеве самоврядування?
15. Що таке груповий інтерес і чому існує потреба в його інституціоналізації?
16. В чому полягає відмінність між лобізмом і політичною корупцією?
17. Дайте визначення поняття «політична партія». Назвіть ознаки політичної партії та її функції.
18. Як і чому виникають громадсько-політичні об'єднання та рухи?
19. В чому полягає відмінність у діяльності між політичною партією і громадсько-політичними об'єднаннями?
20. Яке значення засобів масової інформації як інституту громадянського суспільства?
21. Чому релігійно-церковні організації варто вважати інститутом громадянського суспільства?
22. Які підходи до визначення політичного процесу існують у політичній науці?
23. Які критерії типології політичних процесів? До якого типу (за класифікацією Л. Пая) політичного процесу можна віднести вітчизняний політичний процес і чому?
24. Які структурні складові політичного процесу Ви можете назвати?
25. Сформулюйте суперечності, які характерні для політичного процесу в Україні?
26. Доведіть, чому політичне рішення є ядром політичного процесу.
27. Які етапи розгортання політичного процесу Ви знаєте?
28. Назвіть режими функціонування політичного процесу. Чому політичний процес в Україні має конфліктний характер?
29. Назвіть фактори, які впливають на характер і розвиток сучасного українського політичного процесу.
30. Поняття політичних змін та їх типи. Функціонування, розвиток, занепад у політичному процесу.
31. Політичні дії. Революція і реформи як основні види політичних дій.
32. Вибори як демократичний механізм політичних змін.
33. Повстання, бунт, заколот, путч, політична кампанія, мітинг, демонстрація страйк – як види політичного тиску.
34. Про наявність яких сутнісних особливостей даної політичної системи

- сигналізують політичні зміни, що відбуваються?
35. Які типи політичних змін властиві сучасному демократичному суспільству?
 36. В чому полягає відмінність між функціонуванням, розвитком, занепадом як способами політичних змін?
 37. Дати визначення поняття «політична дія».
 38. Які чинники зумовлюють революцію як вид політичної дії?
 39. Чим пояснюється прихильність західних демократій до реформування як вид політичної дії?
 40. Які принципи проведення виборів забезпечують надають їм характеру саме демократичного механізму політичних змін?
 41. Назвіть та охарактеризуйте найбільш поширені в сучасному політичному житті види тиску на владу?
 42. Чому людина виступає первинним суб'єктом політики?
 43. Що таке політична участь?
 44. Які форми політичної участі ви знаєте?
 45. Від чого залежить рівень активності політичної участі громадянина?
 46. Охарактеризуйте стан політичного відчуження і назвіть його причини.
 47. В чому полягає відмінність між політичною участю і політичною діяльністю?
 48. Як формується політична поведінка особи і коли цей процес набуває найбільшої інтенсивності?
 49. Яким чином впливає політична культура на політичну поведінку і політичну діяльність? Відповідь поясніть і проілюструйте прикладами із вітчизняного політичного життя.
 50. Чи можливе безконфліктне політичне життя? Відповідь обґрунтуйте.
 51. Назвіть етапи розгортання політичного конфлікту.
 52. Які негативні і позитивні наслідки політичного конфлікту?
 53. Яка роль суб'єктивного фактору в розгортанні політичних конфліктів?
 54. В чому полягає відмінність між політичним конфліктом і політичною кризою?
 55. Охарактеризуйте основні форми політичної кризи.
 56. Що передбачає управління конфліктом?
 57. Які існують шляхи врегулювання політичних конфліктів?
 58. В чому толерантність відрізняється від терпимості, поблажливості, поваги до чужого погляду?
 59. Який соціоконструктивний потенціал властивий толерантності?
 60. Охарактеризуйте основні положення теорії співсуспільної демократії.
 61. Які світоглядно-етичні цінності толерантності гуманізують політику, надають їй цивілізованого вигляду та сприяють її прозорості та передбачуваності?
 62. Чому толерантність є інструментом розширення соціальної бази загальнонаціональної злагоди?
 63. До яких питань суспільно-політичного і приватного життя індивіда не варто застосовувати принцип толерантності і чому?
 64. Дати визначення поняття консенсусу.

65. В чому полягає зв'язок і відмінність між компромісом і консенсусом?
66. Як ви розумієте феномен загальнонаціональної злагоди і що може бути предметом такої злагоди у вітчизняному суспільстві?
67. Охарактеризуйте яким чином пов'язані між собою толерантність, консенсус і суспільно-політична стабільність.
68. В чому необхідність і сутність договірного процесу і хто виступає його сторонами в політичному процесі?
69. На яких світоглядно-ціннісних засадах можлива діалогізація політичного процесу в умовах демократії?
70. Які компромісно-консенсусні стратегії та форми політичної діяльності ви знаєте і в чому полягають труднощі їх використання в політичному процесі?

Питання до підсумкового контролю (залік)

1. Категоріальний апарат дисципліни «Політичні інститути і процеси».
2. Політичний інститут: поняття, структура та зміст.
3. Держава як політичний інститут. Її функції та принципи діяльності.
4. Інститут парламентаризму: походження, зміст, основні напрями діяльності.
5. Інститут монархії: історичні форми, зміст, сучасні різновиди.
6. Інститут президенства.
7. Теорія поділу влади: сутність, необхідність, реалізація в сучасному світі.
8. Судова влада: сутність, особливості, місце в структурі державної влади.
9. Політичні партії: походження, сутність, функції.
10. Типи партійних систем.
11. Засоби масової інформації як політичний інститут.
12. Релігійно-церковні організації як політичний інститут.
13. Політична еліта та лідерство.
14. Політичний процес: зміст, структура та типи.
15. Політичні зміни та їх типи.
16. Політичні дії та їх види.
17. Політична участь особи: зміст, форми прояву.
18. Політична діяльність і політична поведінка: спільні та відмінні риси.
19. Сучасні політичні технології у політичному процесі.
20. Ухвалення політичного рішення: ядро політичного процесу.
21. Політичні конфлікти: причини, структура, зміст та наслідки.
22. Політичні кризи та їх різновиди.
23. Толерантність: сутність, зміст, соціоконструктивні функції.
24. Політичний консенсус: поняття, принципи реалізації.
25. Компромісно-консенсусні стратегії та форми політичного процесу.
26. Політичне управління: сутність, зміст, етапи, критерії ефективності.
27. Політичний аналіз: сутність, необхідність, етапи, методи.
28. Політичне прогнозування: сутність, необхідність, етапи, методи.

8. Форма підсумкового контролю, критерії оцінювання результатів

навчання та рейтингова оцінка знань здобувачів вищої освіти з дисципліни

Рейтингова оцінка знань відрізняється від традиційної більш широким інтервалом балів, які диференційовані відповідно до складності матеріалу, що контролюється його обсягом, рівнем самостійності освоєння тощо.

Поточний контроль здійснюється шляхом проведення опитування, захисту повідомлень, презентацій. На практичних заняттях практикується експрес-опитування, виступи здобувачів вищої освіти зі складних питань, дискусії, колоквіуми тощо.

Рейтингова оцінка знань забезпечує:

- мотивацію здобувачів вищої освіти до систематичної роботи впродовж семестру;
- підвищенням ролі самостійної роботи та ролі індивідуального навчання;
- розширення можливостей для розкриття здібностей здобувачів вищої освіти, розвитку їх творчого мислення; підвищення ефективності роботи викладача.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- активна участь під час опитування, диспуту, бесіди тощо;
- оцінювання поточного рівня знань через Moodle;
- результативна участь у роботі наукового гуртка;
- публікація наукових робіт.

При оцінюванні індивідуальних завдань увага приділяється дотриманню правил наукової етики та академічної доброчесності. При оцінюванні результатів самостійної роботи здобувачів вищої освіти увага приділяється ступеню засвоєнню знань використання умінь та навичок.

Рейтингова оцінка знань здобувачів вищої освіти з дисципліни

№ п/п	Форма контролю	Контроль протягом семестру	Максимальна / мінімальна кількість балів
1.	Робота в аудиторії (опитування, диспут бесіда тощо)	20	2/1
2.	Робота в Moodle	20	2/1
3.	Публікація наукових робіт	1	4/-
4.	Підготовка доповіді, презентації на одну із тем дисципліни	1	4/2
5	Підготовка власного, творчого завдання по темі.	1	4/-
6.	Участь у вебінарах та семінарах з світоглядних, методологічних проблем з отриманням сертифікату, свідоцтва тощо.	1	4/2

7.	Участь у відкритих лекціях та диспутах, які проводяться в тому числі поза межами навчального закладу (програма, запрошення).	1	4/2
	Усього (балів)	x	100/60

За всі види робіт упродовж семестру (виконання практичних вправ, тестування, опитування, контрольні роботи, обов'язкова самостійна та індивідуальна робота, результати неформальної освіти тощо) здобувач вищої освіти може отримати від 0 до 100 балів.

Оцінювання знань здобувача під час практичних занять відбувається за такими критеріями: повнота і правильність відповіді під час усного опитування, виконання контрольної та самостійної роботи. Під час оцінювання індивідуальної роботи здобувача враховується її вид, актуальність, правильність виконання. Під час оцінювання робіт, які винесено на обов'язкове самостійне виконання, враховується своєчасність та правильність виконання завдань з дисципліни та розуміння змісту завдання і його вирішення. Під час оцінювання результатів неформальної освіти здобувача враховується відповідність напряму та змісту тематики дисципліни, актуальність, документальне підтвердження участі у заході.

Зміст лекційного матеріалу, словник основних термінів, індивідуальні завдання, творчі завдання, тестові завдання, критерії та форми оцінювання, напрями наукової роботи розміщено на сторінці дисципліни у Moodle <https://moodle.mnau.edu.ua/course/view.php?id=2639>

Графіки консультацій, проведення індивідуальних занять розміщено на сторінці кафедри <https://www.mnau.edu.ua/faculty-off/kaf-econom-teor/>. Основними deadline залежно від виду роботи є: наступне практичне заняття, підсумковий контрольний захід зі змістового модулю, атестація, день складання екзамену.

Здобувач вищої освіти має право скласти підсумковий семестровий залік у письмовій формі під час залікової сесії, до якої він допускається, якщо за виконання всіх поточних і контрольних заходів, передбачених протягом семестру, набирає 60 і більше балів. У цьому разі оцінка з дисципліни складається з суми балів, які здобувач отримав протягом семестру, і суми балів за залік.

За будь-якої форми освіти перелік, зміст та оцінка роботи і знань здобувача є ідентичною.

Рейтингова оцінка знань з дисципліни та схема поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти

№ модуля	Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
			min	max	min	max
1.	Аудиторна робота:					
	- усне опитування	2	2	4	4	8
	- контрольна робота	1	8	10	8	10
	Самостійна робота:					

	<i>Обов'язкова</i> -підготовка доповіді -тестування <i>Індивідуальна</i> -підготовка презентацій Разом	1 1 1	2 12 4	4 22 6	2 12 4 30	4 22 6 50
2.	Аудиторна робота: -контрольна робота - усне опитування Самостійна робота: <i>Обов'язкова</i> - тестування MOODLE <i>Індивідуальна</i> -підготовка реферату - участь в олімпіаді Разом	2 1 1 1 1	2 8 12 4 2	4 10 22 6 4	4 8 12 4 2 30	8 10 22 6 4 50
	За семестр				60	100
	Залік				1-40х	
	Разом по курсу дисципліни				60	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти, та шкала оцінювання – залік

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	(зараховано)
82 – 89	B	(зараховано)
75 – 81	C	(зараховано)
64 – 74	D	(зараховано)
60 – 63	E	(зараховано)
35 – 59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання 2 (незадовільно)
0 – 34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни 2 (незадовільно)

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

На практичних заняттях використовується перегляд та обговорення освітніх, наукових та фахових відеороликів, дебатів або художніх фільмів з відповідної тематики. Для поточного контролю використовуються елементи системи дистанційного навчання, зокрема з використанням системи MOODLE.

Як правило, якщо заняття проходять у Головному навчального корпусі

МНАУ, то це аудиторії *кафедри українознавства та суспільних наук*, зокрема:

Аудиторія кафедри українознавства та суспільних наук № 220 (50,4м²). Головний навчальний корпус, вул. Георгія Гонгадзе, 9.

Устаткування: Екран, Інтерфейс USB, Adobe Flash [Player](#). Wi-Fi, ноутбук. Учнівські столи – 24 шт. лавки – 24 шт. Стіл викладача – 1 шт. Стілець викладача – 1 шт. Дошка для крейди темно-зеленого кольору – 1 шт.

Інформаційне забезпечення: Візуальні довідкові матеріали з теми дисципліни. Платформа MOODLE.

Аудиторія кафедри українознавства та суспільних наук № 223 (ГНК); (50,3 м.). Головний навчальний корпус, вул. Георгія Гонгадзе, 9.

Устаткування: Екран, Інтерфейс USB, Adobe Flash [Player](#). Wi-Fi, ноутбук. Учнівські столи – 15 шт. лавки – 15 шт. Стіл викладача – 1 шт. Стілець викладача – 1 шт. Дошка для крейди темно-зеленого кольору – 1 шт.

Інформаційне забезпечення: Візуальні довідкові матеріали з теми дисципліни. Платформа MOODLE. Навчальні фільми. Презентації у режимі Power Point. Інформаційні матеріали (програмні документи, брошури, дидактичні матеріали; довідникова та нормативна література; інструкції з техніки безпеки та безпеки життєдіяльності).

10. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

10.1. Основна література

1. Бліхар В. С. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.

2. Гелей С.Д. Політологія : навч.посіб./С.Д. Гелей, С.М. Рутар. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 348 с.

3. Гончарук-Чолач Т.В. Політологія: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, Гурик М. І., Чигур Р. Ю. за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. 230 с.

4. Довгаль О.В., Конопляник Д.О. Політологія і соціологія: курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза» спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» денної форми навчання / уклад. О.В. Довгаль, Д.О.Конопляник. Миколаїв: МНАУ, 2023. – 178 с.

5. Довгаль О.В., Конопляник Д.О. Політологія і соціологія: плани семінарських занять, ключові поняття, питання для контролю і самоконтролю, творчі завдання, вправи, тести для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза» спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» денної форми навчання / уклад. О.В. Довгаль, Д.О. Конопляник. Миколаїв: МНАУ, 2024. – 96 с.

6. Мельник Л. Політологія: навчально-методичний посібник / Л.М.Мельник, І.А. Дужа. Біла Церква, 2019. 426 с.

7. Морарь М.В. Політологія: навчальний посібник. Мелітополь: ФОП

Однорог Т.В., 2019. 176с.

8. Скрипникова Л. Політологія : навчальний посібник /Л. Скрипникова, Л. Тутик, М. Гринчак. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.

9. Требін М.П. Політологія: підручник / [М. П. Требін та ін.]; за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 460 с.

10. Шляхтун П. П. Політологія. Історія та теорія / П. П. Шляхтун. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 472 с.

10.2. Допоміжна література

1. Oxford Learner's Dictionaries. Оксфордські словники для студентів <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

2. Cambridge Dictionary. Кембриджські словники для студентів <https://dictionary.cambridge.org>

3. Політологічний енциклопедичний словник / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, Харків. асоціація політологів ; уклад. Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук. Харків : Право, 2015. 814 с.

10.3. Інформаційні ресурси

1. Декларація про державний суверенітет України: Декларація Верховної Рада УРСР № 55-ХІІ від 16.07.1990 (Документ 55-12, поточна редакція – від 16.07.1990) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/>

3. Загальна Декларація прав людини (Прийнята і проголошена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

4. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/>

6. Офіційний веб-портал Бібліотеки Конгресу США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lcweb.loc.gov>

7. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>

8. Офіційний веб-портал Європейського Парламенту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>

9. Офіційний веб-портал Європейської Комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commission.europa.eu>

10. Офіційний веб-портал Київського Центру соціальних і маркетингових

досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://socis.kiev.ua/ua/>

11. Офіційний веб-портал Національної Бібліотеки Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bnf.fr>

12. Офіційний веб-портал Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/en/>

13. Офіційний веб-портал політологічного інтернет-видання «Політична думка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.politdumka.kiev.ua

14. Офіційний веб-портал Соціологічної групи «Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ratinggroup.ua>

15. Офіційний веб-портал Українського Центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/>

10.4 Законодавчо-нормативні акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Кабінет Міністрів України* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Про оцінку праці : Закон в редакції від 01.01.2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.

3. Кодекс законів про працю України : Закон в редакції від 02.12.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 N 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Розробник програми:

асистент кафедри

українознавства та суспільних наук

Дмитро КОНОПЛЯНИК